

**Dissertationem solennem de haemoptysi / ... exponit Jo. Ignatius
Gottfredus Ulrich.**

Contributors

Ulrich, Johann Ignaz Gottfried.
Vater, Christian, 1651-1732.
Universität Wittenberg.

Publication/Creation

Wittembergae : Literis Christiani Gerdesii, [1702]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/aw5skb68>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

I. N. I.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO,
DN. FRIDERICO AVGVSTO
ELECT. SAX. HEREDE,
DISSERTATIONEM SOLENNEM
DE

HÆMOPTYSI

In celeberrima Leucorea, & consensu
gratiosæ Facultatis Medicæ,

SVB PRAESIDIO

VIRI

Nobilissimi. Amplissimi. Excellentissimi atque Experientissimi

DN. CHRISTIANI VATERI,
Phil. & Med. Doct. Patholog. Prof. Publ. Physici Pro
vincialis & Academiae Naturæ Curiosorum Collegæ
meritissimi,

Dn. Patroni, & Promotoris sui et aatem de venerandi,

PRO LICENTIA

Summos in Medicina honores Doctorales solenniter &
legitime consequendi

Publico Eruditorum examini exponit

JO. IGNATIVS GOTTOFREDVS VLRICH

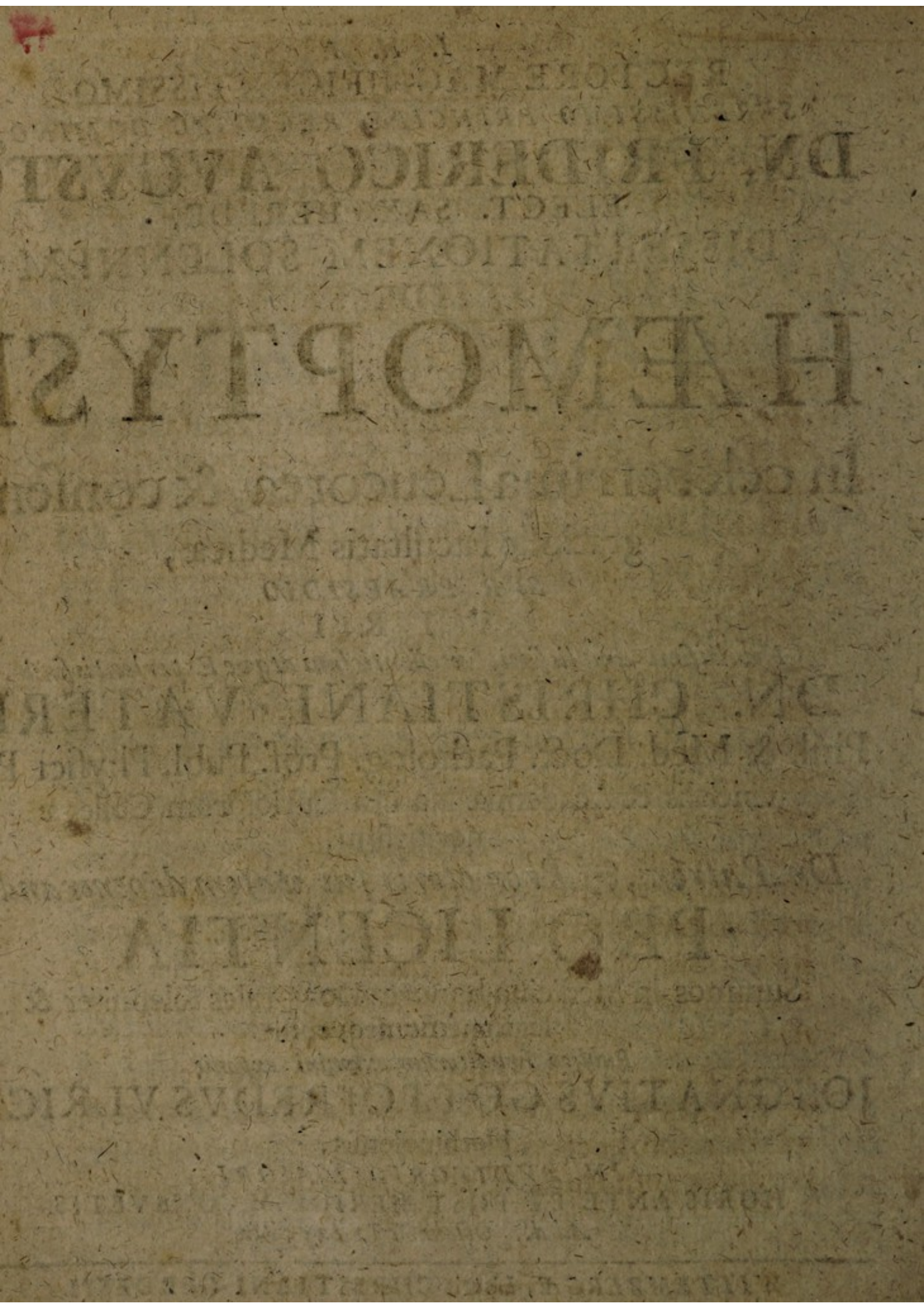
Herbipolensis,

IN AUDITORIO MAIORI,

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS.

Ad d. Octobr. c 1712 c c II.

PROOEMIUM.

Vemadmodum excretiones naturales, si recte procedunt, bonæ valetudinis indices sunt, eamque tuentur & conservant, ita si in statum præternaturalem degenerant, ut vel penitus supprimantur, vel modum excedant, graviter valetudinem labefactant, ac varios morbos, tandemque mortem afferunt. Divinum enim Numen machinam nostram ita construxit, ut contextum quendam tubulosum referat, per quem continuo humores derivantur, & alii quidem ad nutritionem partium abeunt, alii vero minus utiles & excrementitii extra corpus profunduntur. Etenim sanguis noster ex variis & innumeris particulis est confusus, inter quas tamen summa est æqualitas, qua etiam contingit, ut nulla præ altera conspicua fiat, neque hominem lædat, quia inutiles per varia corporis excernicula evacuantur. Sæpe autem contingit, ut propter varias causas illa æqvabilitas tollatur, & quædam intus retentæ dominatum acquirant, acquisitumque tueantur. Unde etiam conspicuæ fiunt &

hominem lædunt, ac varios morbos producunt. Hanc turbatam sanguinis missionem non raro etiam efficiunt pori & meatus partium solidarum, quando pervertuntur, & vel penitus obstruuntur, vel ita patefiunt, ut præter consuetos, alios etiam humores admittant, simulque in nimia copia excernant. Quo fieri porro debet, ut tota corporis machina valde turbetur, ac vires infringantur, variaque symptomata periculosa importentur; quia non solum humores inutiles & peccantes per ejusmodi immodicas excretiones, evacuantur, sed etiam laudabiles & boni, quibus corpus sustentatur & in vigore suo conservatur, pariter effluunt, adeoque demum corpus, viribus & robore suo privatum concidat & intereat, necesse est. Atque his malis merito annumeramus Hæmoptysin, seu sputum illud sanguineum, quo sanguis in magna sæpius copia cum insigni virium dispendio rejicitur ex pulmonibus, ut non raro illi exulcerentur, vel alia vitia contrahant, quæ difficilem iterum, si invaluerunt, curam admittunt. *Multum enim sputum cruentum statim perniciosum est*, recte inquit, *Hippocrates Coac. Prænot.* Hunc ergo affectum nimis frequentem, & multa periculosa symptomata invehentem loco speciminis inauguralis exponere constitui. Faxit divinum Numen, ut in ipsius gloriam & ægrotorum salutem omnia bene cedant.

THES. I.

O Missa itaque scholasticorum explicatione, & sepositis omnibus ambagibus, per Hæmoptysin, sive
Hæ-

Hæmoptoen, nihil aliud intelligimus, quam reiectionem, seu eruptionem sanguinis e pulmonibus per os, cum tusi & spuma, a vasorum sanguiferorum apertione p. n. oriundam. Ejusmodi autem sanguinis ejectiones non solum in pulmonibus contingunt, sed etiam in aliis corporis locis observantur, quæ inde diversas sortiuntur appellationes. Nam, ut de hæmorrhagia narium, uteri, hæmorrhoidum, aliarumque partium nihil dicam, sæpe sanguis etiam per poros cutis erupit, cujusque rei exemplum habet *Benivenius libr. de abditis morborum causis cap. 4.* ubi sanguis ex ilibus profluxit copiosissime, & velut ex secta vena. Existimavi, inquit ibidem Auctor, venulam foraminibus five poris cutis sua cervice inhærescere, indeque statis temporibus sanguinem effluere. Interdum ex cavo dente ad XVI. libras emanavit, quod observavit *Sorbait med. Pract. Tr. VI. c. 16.* Sæpe per vomitum propter suppressa menstrua profluxit, teste *Amat. Lusit. Cent VII. curat. 17.* Nonnunquam illum ex gingivis prodiisse vidit quoque *Sorbait Epb. Germ. D. 1. an. 2. obs. 48.* Alii ex aliis corporis partibus promanare observarunt, quod ex observationibus medicis satis abundeque constare potest.

THESES. II.

Quo vero melius Hæmoptoes naturam discamus, primum ad ea, quæ maxime obvia & nota sunt, attendemus, ut eo melius causas morbi internas perscrutari queamus; quamquam in tam variis hominum et temperamentorum constitutionibus non eadem

specie symptomata observentur, sed multum inter se discrepare soleant, plerique tamen, qui ita afficiuntur, dolores sentiunt in pectore, qui modo dextrum, modo sinistrum latus affligunt. Adest quoque angustia & anxietas pectoris, spiritusque difficulter ducitur, ita, ut subinde stertor audiatur. Quidam etiam derepente, nullo prægresso hæmoptoes signo, afficiuntur, alii vero titillationem in pectore sentiunt, antequam sanguis erumpit. Cujus rei exemplum habet *Salmuth*, ubi hæmoptoicus triduo ante semper titillationem persensit, quando malum recurrebat. *Cent. III. obs. 43.* Invalescente autem malo copiosior sanguis fertur, qui sæpe cum spuma, non nunquam etiam sine dolore sineque tusi rejicitur. Ita commemorat *Wedelius* foeminam, quæ sanguinem per os excrevit spumofum & floridum sine dolore, cum respiratione aliquo modo difficili, sed quod singulare est, semper absque tusi. *Epb. Germ. D. 1. an. 2. obs. 45.* Sanguis autem qui ore rejicitur, nunc copiosus est, nunc parcius, interdum cum magno thoracis labore, sæpe etiam repente & facile prodit, isque nunc insipidus est, nunc acer & corrosivus, modo acidus salisque, modo alias habet qualitates. Interdum etiam florido, aut subflavo, vel alio colore præditus apparet. Nonnunquam crassus, nigricans & grumofus exspuitur, & vel pure vel aliis humoribus mistus cum pravum colorem, tum dolorem exhibet, unde denique homo viribus attritus & confectus vitam cum morte commutare cogitur.

THES. III.

Hæc autem symptomata, quæ exposui, non in omni semper hæmoptysi observantur, sed pro causarum varietate modo mitius modo vehementius affligunt. Ex quibus facile iudicemus licet, in hæmoptysi sanguinem spumosum, floridumque, & ut plurimum cum tusi exspui, adeoque nullo negotio distingvi posse ab illo sanguine, qui ex aliis corporis partibus in os decumbit, ac spuitione rejicitur. Quando enim sanguis manat ex ore, simplici spuatione, vomitu vero ex ventriculo, & ex gutture cum screatu & tusficula expellitur. Sin vero aspera arteria sanguinem mittat, ille cum tusi & majori screatu & subinde etiam cum dolore sed exiguo excernitur. Qui vero ex pulmonibus profluit, spumam habet, atque cum tusi rejicitur. Quod recte animadvertit Hipp. quando ait: *Quicumque spumantem sanguinem extussunt, iis ex pulmone educitur. Multa autem & vehemens tusis est, si sanguis ex locis trahitur pectoris profundioribus, major, si a superis. S.V. aph. 13.*

THES. IV.

Præterea etiam experientia constat, illos, qui semel hoc modo tacti sunt, nunquam ab eadem tutos esse, sed per certa intervalla breviora & longiora stataque vel vaga affici, & interdum ita excrucitari, ut in vitæ periculum veniant. Vere autem potissimum recurrere solet, quia sanguinis motus, qui tempore hyemali segnior tardiorque erat, vegetior redditur, humoresque a calore exagitati, vehementius ebulliunt,
in

in conceptaculis suis, eaqve facile aperiunt, vel penitus rumpunt. Talem hæmoptysin vernalem observavit *Forestus L. XVI. obs. 11. c. 22.* Rhodius vero anniversariam observavit *cent. 1. obs. 34. Conf. qq.* hanc in rem *Bened. Sylvatius Cent. 11. consil. 36.*

THESES. V.

Atqve hæc abunde faciunt, ad cognitionem hæmoptoes, ejusqve indolis & naturæ explorationem, quæ tamen magis patebunt, si etiam ad causas procatærticas & manifestas attendamus, quarum opera in generando hoc malo magna esse solet. Inter illas autem aer primum tenet locum, cui etiam Hippocrates suo jam tempore tantum tribuit, ut mortalibus vitæ, morborum autem ægrotis auctorem esse pronunciaverit. *Lib. de morbo sacro.* Nam præter reliquas qualitates, quibus non raro nocet, sæpe calidior evadit, sangvinemqve rarefaciendo exagitat, & ad hæmoptysin disponit. Frigidior autem eundem condensat, & motum suum per pulmones impedit, quo fit, ut pulmonibus & vasis suis vis inferatur, ac profusio sangvinis facilitetur. Idem præstat aer variis effluviis mineralibus inquinatus, præsertim erodentibus & scindentibus, a quibus ita pulmonum substantia læditur, atqve eroditur, ut inde facile exulcerationes & aliæ pulmonum corruptiones sangvinisque extravasationes nascantur. Quæ etiam causa esse videtur, quam ob rem metallifoffores, & qui metalla varia tractant, sangvinis sæpe spuitione laborant, ac aliquandiu post in pulmonum exulcerationem ta-
bem-

bemque incidunt. Idem malum expectare licet a cibis aromaticis, acrioribus, acidis falsisque, quibus quippe sanguis valde afficitur. Indeque vel acrimoniam vel acorem contrahit, & erodendo vascula exilissima, vel exulcerando pulmonum substantiam, spuitionem cruentam excitat. Neque culpa vacat potus præcipue generosus & calidus, quo quippe plenitudo vasorum & humorum ebullitio ruptionesque vasorum aliaque mala producuntur. Quorsum etiam medicamenta nimis calida & acria referenda, quod observavit *Gvarinonius*, ubi quidam hausto calido potu decoctionis ligni quajaci loco sudoris sanguinem sudavit, & aliquandiu post in hæmoptysin prolapsus est. *Consil. 210.*

THES. VI.

Sunt præterea multa alia, quæ ad spuitionem cruentam viam sternunt. Ad ea pertinent nimie corporis exercitationes atque commotiones, ex quibus non raro ruptiones vasorum contigisse observatum est. Hæ enim totum corpus valde succutiunt, sanguinemque, qui antea sedato motu per corpus ferebatur, exagitant, quo fieri omnino debet, ut partium robur visque infringantur, ac vasa debilitentur, adeoque ruptiones & sanguinis spuitiones producantur. Idem sentiendum quoque est de suppressis excretionibus naturalibus atque consuetis, v. g. mensium, hæmorrhoidum aliarumque, quibus humores, qui excerni debebant, intus retinentur, adeoque accumulati, vasa aggravant eademque non raro dirumpunt. Cujus rei exemplum relatum legimus in *Epb. Germ. D. II. A. 4. obs. 19.*

ubi mercator, qui antea fluxum hæmorrhoidalem patiebatur; postea quam vero illum supprimebat prava victus ratione, in hæmoptysin incurrebat. Quæ tamen liberatus est appensis hirudinibus. A suppressis mensibus idem malum natum esse commemorat *Amat. Lusitanus Cent. VII. curat. 17.*

THES. VII.

Non raro etiam hæmoptoes nascitur a vehementioribus animi commotionibus v. g. terrore, quo femina subito hoc affectu perculsa hæmoptoica facta est. Hæc enim per fenestram, a canicida canem mortuum prætervehi videns, hoc spectaculo ita perterrita est, ut copiosum, nunquam alias consuetum, sanguinem evomeret. *Epb. Germ. D. II. A. 8. obs. 102.* Idem malum contigisse virgini, a consternatione pariter tactæ, relatum legimus in citatis *Epb. Germ. D. II. A. 4. obs. 45.* ubi auctor ita finit: Ex casu hoc aperte liquet, virginem ex consternatione & imaginatione hæmoptysin contraxisse, quatenus effluvia contagiosa ex decumbentis affinis pulmonibus egressa, sanum corpus infecerint, ut pulmones ad dispositionem talem redegerint; phthisin vero tandem vitæ filum abruptisse mirum non est, cum hæmoptysin insequi soleat, juxta *Hipp. S. VII. apb. 15.* Eandem contagiosam hæmoptysin observavit quoque *Wedel. Physiol. S. III. c. 19.*

THES. VIII.

Præter ea, quæ exposuimus, sunt adhuc alia, quæ externe corpori accidunt, & ad hanc spuitionem viam
ster-

sternunt. Quorum omnium frequentissimæ sunt pectoris contusiones, plagæ, casus, ictus, vociferationes, saltationes, balnea nimis calida, compressio pectoris, vomitus vehementior, quæ cuncta eo spectant ut ejusmodi spuitionem cruentam provocent. A frequentiore & immoderato usu balneorum excitatam hæmoptoem annotavit, *Ant. ab Altomar. in arte med. p. 340.* A saltu nimio eandem productam vidit *Paul. de Sorbait Med. pract. Tr. I. c. 46.* Idem confirmat de febribus *Pechlini*, ac præcipue malignis, quæ aliquando hæmoptoem pepererunt. *de morb. pect. p. 669.*

THES. IX.

Ex his jam clarum atque manifestum erit, partem in hoc malo affectam pulmones esse, quoniam sanguis cum tusi & spuma, seu multis minimis bullulis præditus rejicitur per os; & causam proximam consistere in apertione vasorum sanguineorum in pulmonibus effictorum, & omnes prædictas causas tam internas, quam externas eo spectare, ut dividant vascula, vel eadem erodant, vel penitus disrumpant, unde sanguis extravasatus per spuitionem reddi debet.

THES. X.

Quod ut eo melius cognoscamus, quinque faciunt modos medici, per quos sanguis, qui naturaliter continetur in vasis suis, extra illa fluere statuitur. *Primus* est diæresis, seu incisio, quando vascula pulmonum vel cæsim, vel punctim dividuntur, ut inde sanguis manet. **Hoc observamus in vulneribus, punctiõibus, ictibus**

glandium a Sclopetis inflictis, quibus omnibus variis modis pulmones læduntur ac vulnerantur, ut non solum sanguinis extravasatio, sed etiam eorundem corruptio, exulceratio, aliæque labes producantur. *Secundus* est diabrosis seu erosio, quando ab humoribus acerbis acidisque vascula totaque pulmonum substantia eroduntur, aut affricu etiam & quasi tactu cujuslibet corporis ad contactum immediatum positi, atque ita paulatim abradentis, ductus illi quasi atteruntur, ut facile dissolvantur, sanguinique exitum concedant. Idem contingere potest a corporibus, vel aliis rebus ibidem præter naturam genitis, quæ pariter pulmonum vasculis fraudi sunt, eademque destruunt, atque dilacerant. *Tertius* fit per rixin, seu ruptionem, ubi a variis & innumeris tam internis quam externis, aut alia vi quadam divellente ductus isti dirumpuntur, sanguinisque sputum producitur. Quorsum imprimis pertinent magnæ vociferationes, & pulmonum compressio, qua subinde vel plus justo expanduntur pulmones, & dilatantur, vel arctius comprimuntur & constipantur, ut sanguinis motus hoc modo coerceatur, qui deinde in vasculis suis congestus & accumulatus, rumpendo eadem, exitum quærit, quæsitumque tuetur. *Quartus* est diapidisis, seu transudatio, quando sanguis paulo rarefactior, vel pori patentiores sunt, ut contineri in ductibus suis, nequeat; indeque per poros quasi transudando extra limites suos prodeat, hincque varii generis sudores sanguinis nasci soleant. Denique *quinto* etiam addunt anastomofin, seu coapertionem osculoum, per quæ sanguis profluit, quando vascula præ-

præternaturaliter hiant, & per ejusmodi hiatus sanguinem effluere sinunt, qui deinde per os rejicitur. Atque his modis sanguinem e conceptaculis suis profundi vulgo statuitur, quamvis anastomofin illi non concedunt, qui vasa cuncta continua esse, adeoque oscula ejusmodi nulla dari perhibent. Quocumque autem modo pateant vasa sanguinis, idque vel in pulmonibus, vel in aliis partibus eveniat, modo sanguis per asperam arteriam rejici possit, sputum sanguinis, seu hæmophysis excitabitur.

THES. XI.

Sanguinem igitur in pulmonibus extravasari posse, nemo amplius, reor, inficiabitur. Qua vero ratione ita extravasatus sanguis in asperam arteriam penetret, ut per illum exspui possit, medici nondum uno ore omnes inter se conveniunt atque consentiunt. Nullum dubium est, una cum vase sanguifero rupto, rumpi etiam posse bronchias, quas cum deinde sanguis intret, omnino exspuitione rejicitur. Quam sententiam etiam comprobare ex *Galeno* licet, quia sanguis ex rupto pulmonis vase dimanans floridus semper ac fluidus est, ideoque immediate ex vasis suis bronchias ingreditur; ille autem qui ex aliis pectoris locis profluit, nigricans & crassus apparet, quia aliquandiu jam hæsit in pulmonibus *Lib. IV. de loc. c. 5.* Alias vero nihil impedit quin sanguis etiam transfudare per poros & tubulos ampliatis in bronchias possit, & quo major fit illa dilatatio, eo quoque copiosior sanguis per os rejiciatur; in quam sententiam ire videtur *Benivenius* supra laudatus

tus, quando ejusmodi sanguinis transfudationem per poros cutis observavit l. c. quem sequitur *Paul. de sorbait*, qui eundem per poros effluxum infra axillam dextram in bajulo vidit. *Med. pract. Tr. VI. c. 16. conf. m. Pechl. l. c.*

THESES. XII.

Et quemadmodum partem affectam diximus esse pulmones, ita ex apertione vasorum omnia symptomata, quæcunque in hoc malo adesse solent, exponi possunt. Sentiunt autem hæmoptoici, antequam eruptio sanguinis ingruat, dolorem in pectore, quia sanguis magno nisu irruens in vascula minima, illa distendit, quæ villorum sensilum distractione, minori vel majori, major etiam vel minor dolor excitatur. Adest quoque angustia & spiritus difficultas, quia sanguis in vasis suis incarceratus, valde illa distendit, vicinasque bronchias comprimit, quo fit, ut minus libere expandi queant, & itus reditusque sanguinis per pulmones ita impeditus, difficultatem spiritus pariat. Præcedit etiam, titillatio, quando sanguis, in vasis suis orgastice commotus, spiculis suis salinis leniter partes nerveas irritat, ac titillationis sensum producit. Exit porro sanguis cum spuma propter admistum in pulmonibus aerem, & divisionem minimorum in pulmonibus factam, a cujus particulis singuli sanguinis gelatinosi globuli in plures vesiculas, aere plenas, expanduntur, quæ spumam constituunt. Nigricans autem moram, quam in pulmonibus fecit, indicat, arctiusque infarctus, & a motu conqvassativo pulmonum compactus dif-

difficulter, & non nisi cum labore thoracis redditur. Sic puri si mistus sanguis, aut computrefactus, vel alio pravo odore & colore præditus, visceris corruptelam plerumque denotat, quo statu periculum est, ne phthisis pulmones invadat, ac hominem lenta morte consumat atque iugulet. Hæc, & si quæ sunt alia symptomata, ab apertione vasorum, sanguinisque qualitatibus dependent, exindeque etiam facile exponi & explicari possunt.

THESES. XIII.

Exinde oritur etiam prognosis, quæ hæmoptoes eventum præ dicit. Intellectu autem facile est, periculosum esse hoc sanguinis sputum, quod cum corpus viribus privat, tum diuturnos & calamitosos morbos, ac præcipue phthisin parit. Hoc perpetuo observare licet, inquit *Rich. Morton. Physiol. L. III. c. 5.* quoties scilicet hæmoptoe præcedit, phthisin pulmonalem subsequi solere; ideoque prudentem et circum spectum medicum, ad curationem hæmoptoes evocatum, decet non tantum præfugio, de phthisi subsectura, tempestive prius suæ atque etiam artis medicæ famæ consulere, verum etiam quantum in se est, cautionibus & medicamentis idoneis hunc talem hæmoptoes exitum æque consulere, ac ipsum præsentem morbum curare, vel saltim nihil in ejus curatione facere, vel tentare, quod ægrum phthisi magis proclivem reddat. Quod etiam multo ante prædixit *Hippocrates* a sanguinis sputo inquam puris sputum, a puris sputo tabes & fluxus, cum vero sputum retentum fuerit,

erit, moriuntur. *S. VII. apb. 15. 16.* Ac tamen si evacuationes naturales valetudinem conservant, tamen quando modum excedunt, vel per vias minus consuetas fiunt, malæ sunt, facileque morbos vel mortem afferunt. Ubi etiam sanguis plurimus effluxerit, singultus, aut convulsio superveniens malum. *S. V. apb. 3.* Id quod non raro observatum est in hæmoptoe, quæ sæpe ad multas horas sanguis per os rejectus fuit, unde tabes vel convulsiones natæ sunt, quæ mortem accelerarunt. Indicat enim ejusmodi cruenta expulsiō solutam unitatem vasorum pulmonalium, quæ vel plurima mala post se trahit, vel intempestive cohibita, pulmones obruit, illos exulcerat, aut inducta syncope præter spem hominem occidit. Hinc recte dixit *Hipp.* Sanguinem superne efferri, qualiscunque sit, malum. *S. IV. apb. 25.* Quod si vero læsio vasorum pulmonalium minor est, & inter principia recte occurritur, dum recens malum est, & inflammatione pureque caret, sæpe evasisse sic laborantes observatum est. Criticæ autem expulsiōnis cruentæ quoque ratio haberi debet, ne quantitate excedat, vel partem sanguinis extravasati relinquat, successu temporis in putredinem, pulmōni & mass. sanguineæ infestam, abituram; licet multos quoque per satis longum temporis spatium sanguinem ore expulisse sine detrimento valetudinis, observationes medicorum testentur. Quorsum imprimis pertinent duo exempla a Plinio posteritati relicta. Sic autem habet: profluvium ejus (nempe sanguinis) uni fit in naribus homini, aliis nare altera, aliis utraqve; quibusdam per inferiora, multis

multis per ora stato tempore, ut nuper *Macrino Vifco*, viro prætorio, & omnibus annis *Volufio Saturnio*, urbis præfecto, qui nonagesimum etiam exceffit annum. *L. II. H. N. c. 38.* Quod etiam confirmat *Tulpius*, & duobus exemplis virorum in medium allatis, qui hoc fluxu laborarunt, hoc denique effatum reliquit: inconsiderate facit, quisquis præpoftere animum profternit exspuentibus *Lib. II. obs. 2.*

THES. XIV.

Nunc ad curationem accedamus necesse est, quæ præcipit, ut fangvis vel motu, vel copia & acrimonia sua peccans corrigatur, vafa pulmonum aperta occludantur & fangvis in iisdem hærens diffolvatur, ne ftagnando computrefcat, & pulmones inficiat, adeoque tabem, vel ulcus aliquod producat. Ad quod confequendum Venæ fection, fi fangvis abundat, inftituenda eft, ut ejus copia minuatur, majorque vaforum apertio præcaveatur; ita tamen ut virium & ætatis rationem habeamus. Id enim intellectu facile eft, plus fangvinis mitti poffe in vegetis & ætate florente conftitutis, quam in macilentis & fuccorum inopibus; neque etiam una fed repetitis vicibus fangvis exhauriendus eft, fed prout caufæ & circumftantiæ id poftulant. Nocet etiam fangvinis miffio, fi ab acrimonia & erofione malum ortum duxerit, qua non raro morbum invaluiſſe compertum & comprobatum eft. Loco venæ fectionis quidam commendat hirudines ano appenſas, quibus pariter fangvinis quantitas evacuatur

cuatur atqve diminuitur. Cujus rei exemplum elegans habet *Ledelius in Eph. Germ. D. II. A. 4. obs. 19.*

THES. XV.

Neque etiam negligenda est expurgatio fæcum alvinarum, quando præsertim alvus adstrictior fuerit, minusque officium suum fecerit; sollicitari autem debet pil. de succino Crat. mastich. tartar. Schroed. & Bontii vel similibus informa pulveris & potionis, addito stimulo tartareo v. g. crem. Tartari, vel Tartaro Vitriolato, Sale Tartari; Item resin. Jalapp. scammonii &c. quibus sine magna sanguinis commotione colluvies fæcum removeri ex alvo poterit. Vomitus autem nunquam est procuranda, quæ graviter læduntur pulmones, & si paucus prius sanguis reiectus fuit, nunc propter ruptionem vasorum, aut dilacerationem, a motibus spasmodicis ventriculi, diaphragma & pulmones ferientibus, tanta sæpius hæmorrhagia nata est, quæ nullis amplius remediis compefci potuit, & inopinatam perniciem intulit.

THES. XVI.

Omissa vel peracta venæ sectione, aliaque repurgatione, remedia motum & acrimoniam humorum temperantia, quæque vasa rupta, exesa vel incisa constipant, atque consolidant, adhibere debemus, ita tamen, ut sanguinis grumosi & juxta vascula rupta hærentis, rationem habeamus. Si enim ille extravasatus

tus ibidem stagnet, nequaquam adstringentia fortiora, eaqve sola in usum vocanda sunt, ne subita ejusmodi et intempeſtiva adſtrictione graviora mala invehamus, unde ſuffocatio, putrefactio ac ſanguinis & pulmonum corruptio, inflammatio & ulcera immedicabilia orta eſſe, experientia compertum habemus. Tametſi enim quædam induciæ ab ejusmodi adſtringentibus dantur, ita ut extra periculum ægrotans poſitus videatur, tamen infidæ ſunt, & clam infidioſe dominatur malum, atqve ex mora vires & incrementum ſumit, donec vaſa iterum a præternaturali ſanguinis motu in paroxyſmo ſubſequenti nimis diſtendi contingat, unaqve pulmonum ſubſtantia corrupta & putrefacta ulcera inſanabilia contrahat, quæ ægrotantem, nihil mali ſibi timentem, præter omnem opinionem interimunt. Et quidem hæc eſt fatalis illa hæmoptoe, inquit ſupra laudatus *Rich. Morton. l. c. p. 253.* quæ ut difficilem curationem admittit, atqve ægro ſæpius inexpectato ſupervenit, ita febrim primo putridam, dein hecticam conjunctam habet, quæ in phthiſin fatalem atqve incurabilem ſæpiſſime terminari ſolet. Idem quoque confirmat Montanus, qui puerum hoc malo laborantem, cui imperiti medici antea intempeſtive adſtringentia fortiora propinaverant, ita ut ſanguis in pulmonibus cohibitus jam computreſcere inciperet, reſolventibus, quæ ſanguinem coagulatum & putridum diviſerunt & expectoraverunt, ſanavit *Lib. II. obſ. 3.*

THES. XVII.

Remedia autem quæ sangvinem sistunt & incras-
 fant, vasaque aperta occludunt ac consolidant sunt
 rad. bistort. tormentill. symphyt. consolid. maj. rub.
 tinctor. caryophyllat. pimpinell. sangvisorb. penta-
 phyll. herb. plantag. centinod. burs. past. auricula mur.
 alchimill. mille fol. scabios. pyrol. fanicula fl. balau-
 stior. rosar. rubr. acac. myrtill. fumach. plantag. burs.
 pastor. granatinctor. pap. alb. hord. tostum. farina
 fabarum. Succus expressus & depuratus polygon.
 plantag. verbasc. catechu, acac. hypocystid. sangv. Dra-
 con. Gummi tragacant. arabic. iunip. cortices. myro-
 bal. mali cor. thus, myrrh. mastiche, resin. laricea sty-
 rax, succin, Terr. sigillat. bolus arm. lap. hæmatit. co-
 rall. mater. perlar. C. C. & ebur sine igne & ust. sar-
 cocoll. ichthyocoll. unic. mar. & fossile. Sperniola
 Cr. Terr. Vitriol. dulc. croci Mart. adstringentes, tro-
 chisc. de carrab. de Terr. Sigill. de spod. spec. diaplantag.
 Mynsich. diatragac. frig. diatrion. santal. di-
 arrhod. abbat. pulv. stipt. Croll. extr. symphyt. tor-
 mentill. pil. de bdell. de cynogloss. de styrac. Conserv.
 ros. vel menth. cydonia cocta in aqua chalybeata,
 theriaca, diacod. philon. rom. et persic. reqvies Ni-
 col. Laudan. op. ess. traumat. Hagendorn. l. Mich. ess.
 Mart. cydon. pomat. liquor. Martialis &c. ex quibus va-
 rie inter se mistis varii pulveres & potiones additis
 aquis, v. g. plantag. burs. past. centinod. cichor. por-
 tulac. contra sputum Dorncreul. Syrupisque ad-
 stringentibus cydonior. ros. ficc. de symphyt. myr-
 tin,

tin, corallior. confici atqve ægrotantibus propinari possunt.

THES. XVIII.

Hæc autem medicamenta, quæ varia sunt & vel mitius, vel vehementius adstringunt promiscue non sunt adhibenda, sed delectus eorum institui interest, ne adhibendo fortiora alia mala invehamus, aut mitiora in usum vocando, sputum invalescat, & ex mora vires sumat, ut deinde vel nullam, aut nonnisi difficilem curationem admittat. Proinde satius est causarum habere rationem, & pro illarum varietate modo fortiora, modo mitiora adhibere, ita tamen, ut semper vires respiciamus, & quantum fieri potest, illas conservemus. Ubi enim vires prosteruntur, ut ægrotans impetum morbi amplius ferri nequeat, spes salutis ancipiti premitur periculo. Quod etiam præcipit Hipp. quando medicamenta ad naturam morbi, & vires accommodanda esse dicit: Medicamenta fortiora, inquit, a natura in debilibus & parvis morbis dare non oportet, neque paucitate medicamenti debilitas ipsius facienda est: sed fortibus natura fortibus pharmacis utendum est, debilibus vero pharmacis non fortibus. Neque partiendum est medicamentum, sed singulis secundum naturam, debilibus quidem debilia a natura, fortibus vero morbis fortis naturæ pharmaca exhibenda sunt. *de Locis in bon.*

THES. XIX.

Atque his quidem remediis, quorum multa sunt exposita, recte curationem hæmoptoes auspicamur, ac facile quoque eandem, nisi ex imprudentia error committitur, absolvimus. *Riverius* qq. sputum cruentum decocto amyli sine lacte parati, in aqua, per mensem integrum sumto, feliciter curavit *Cent. IV. obs. II.* ex quo deinde nonnulli looch pararunt cum albumine ovi, vehementer agitato, cui aliquid sacchari rosati adjectum fuerit. *Hartmanno* autem familiaris fuit potiuncula ex aqua still. rad. urticæ majoris cum ol. vitriol. ad gratum acorem; cui nonnulli addunt pulverem lap. hæmatit. & laudanum opiatum, sed in minima dosi, quæ tamen augeri facile possunt, quando necessitas urget & nimia copia sanguis effluxit. Temere autem theriacalia usurpare non debemus præsertim in hæmorrhagia magna, quia exagitant sanguinem, ejusque eruptionem vehementiorem reddunt; Unde magis conveniunt opiata in forma liquida vel humida, Tinctur. acidulæ fl. pag. rh. Sulphur. vitriolat. antiphthifica Gramm. lap. Hæmatit. aut catech. Mercurialis, præmissa venæ sectione, semen hyoscyami albi in pulvere cum saccharo rosar. veteri & syr. portul. sumtum commendat. *Consil. medic. 17. Crato* usui diuturno chamedryos hoc malum sanavit. *Lib. V. epist. p. 377. Heurnius* hoc electuarium excellens vocat, & præclare sanguinem sistere scribit, ac conficitur ex lap. hæmatit. in tenuissimum pollinem redacti Drach. semis. sem. hyoscyam. pap.

pap. alb. ana Drach. iij. Terr. figill. corall. rubr. pulveri fat. an. Drach. ij. camph. Drach. sem. conser. vet. rosar Unz. ij. cujus dosis Drachm. sem. ad i. vesperi & mane assumi potest. Neque etiam omittenda est mixtura Sylvii ad quoscunque sanguinis fluxus utilis, quæ cochleatim sæpius sumta, curabit plerasque vasorum rupturas, & supra multorum expectationem sanguinis effluxum brevi tollet. *Prax. L. I. c. 9. §. 20. collato cap. 20. §. 16. & cap. XXIII. §. 15. ejusdem libri.* Maximè opere laudat *Paul. de Sorbait* semen plantagin. ad Drach. j. sæpius assumtum, & secretum esse domus serenissimæ Mantuanæ. dicit. *Med. Pract. Tr. I. cap. 46.*

THES. XX.

Sæpenumero autem accidit, ut sanguis extravasatus circa aperta vascula hæreat atque stagnet, qui, nisi dissolvatur, facile computrescit, & ulcera pulmonum excitat. Quo casu omne glutinans & quicquid adstringit & refrigerat, damnosum atque noxium erit. Proinde ea prius propinanda sunt remedia, quæ concretum sanguinem blande dissolvendi vim habent, quo diviso & resoluta, per os rejici debet, quicquid intus hæserit. Rejecto vero sanguine statim adstringi interest, ita quidem, ut blanda dissolventia eisdem admisceamus, vel interponamus. Veteres adhibebant poscam ex aqua & aceto, quod remedium familiare fuit Galen. sicut patere potest ex libr. V. method. c. 8. cui quidam lap. cancr. l. mandibul. lucii pisc. aut dent. equi mar. addunt. Nonnulli solo spermate ceti utuntur. Laudatur etiam a quibusdam

dam pulv. Mesue cum antim. diaph. ac spermate ceti. Multi propinant decocta pectoralia; & vulneraria, additis syr. de scabios. vel de hyssop. vel capillor. veneris vel heder. terrest.

THES. XXI.

Præterea illud quoque, hoc loco in memoriam revocare debemus, quod supra dictum est, hæmoptoen non raro post se relinquere phthisin & pulmonum exulcerationem, quatenus sanguis, a præpostero adstringentium usu retentus, computruit, pulmonesque infecit, ac phthisin denique produxit. Quod ut ne fiat, maximopere laudat corticem peruvianum *Cl. Morton*, cujus egregias vires sæpe felicissimo successu expertus est, quotiescunque in usum vocavit. Sic autem scribit: & sicuti præsentem hæmoptoen cito & tuto sistit & futuram etiam prævenit: ita hæmoptoen hoc modo curatam nunquam in phthisin terminari vidi. Flamma enim hoc modo perfecte extincta, sanguis ad motum & crasin naturalem reducitur, quo appetitus statim redit, pulmones naturali motu & temperamento fruuntur, & purpurei penus dispendia sensim reparantur; Donec æger tandem, licet paulatim, priorem robustum & athleticum statum redintegratum, vel forsitan meliorem, quam antea consequitur, sine vel minimo hæctici caloris gradu, vel subsequaturæ phthiseos metu *l. c. p. 255.* Neque etiam id injuria; Satisfacit enim omnibus indicantibus, & egregie munere suo perfungitur. Gaudet enim hic cortex non solum magna copia particula-
rum

rum terrestrium & adstringentium, quibus vascula aperta consolidat & unit, humorumque acrimoniam obtundit & corrigit; sed habet etiam partes multas salinas, quibus sanguinem grumofum resolvit atque dividit, & ad expurgationem per os disponit. Ut falsi sint, qui hoc remedium infidum vocant & cum in curatione febrium intermittentium, tum hæmoptoes detestantur atque rejiciunt.

THES. XXII.

Ut autem ulcus pulmonum præcaveatur, ac eorundem consolidationi recte prospiciatur, conveniunt apozemata, e supra recensitis remediis parata, in quibus varii generis species vel essentiæ assumi possunt. Inter multa optimum erit quod conficitur ex rad. Chin. cum ras. lingni saffras, macerato in aqua communi, cui addi possint rad. saffaparill. scorzon. consolid. mai. alth. helen. glycyrrhizæ fantal. rubr. herb. scabior. pulmonar. heder. Terrest. capilli venar. alchymill. millefol. fl. ros. rubr. violar. tusfilag. siliqvæ dul. sine granis, sem. anis. fanicul. passul. minor. coctis in aqua communi, adjecto, si lubet, syr. capill. vener. vel de hyssop. vel diacod. Assumi in hoc decocto quoque possunt essentiæ traumat. Mich. vel Hagendorn. elix. pectoral. ess. anod. esse mart. cydon. pomat. quæ vires decocti augent, ut eo melius consolidatio promoveatur. *Deckerus* commendat usneam

cranii humani interne & externe & ufurpatam *in not. ad praxin Barbette c. XXII. Sorbait* maximopere laudat sem. pap. alb. Drachm. sem. vel fyr. de pap. vel ipsum diacodium omni magne sumptum. Quibus tamen merito præferas, Balsamum Lucatelli, si sæpius in septimana propines non enim solum ulcus pulmonum impedit, sed etiam blande consolidat, atque conglutinat, cujus legitimo usu multos convaluisse aut diu fatis tuos & immunes ab omni pulmonum labe & noxa vixisse experientia compertum, atque cõmprobatum est.

THES. XXIII.

Neque etiam negligenda sunt topica & externa, quæ internis vim roborque addunt, & non parum curationem hæmoptoes adjuvant. Hunc in finem pectori adstringentia illinunt. v. g. ol. mastich. rosar. omphacin. de mentha, de absinth. myrtin. cydonior. vel imponunt empl. v. g. contra rupturam, de crusta pan. aut adhibebent unguenta v. g. unguentum refrigerans Galen. vel rubr. potabil. vel unguent. Comit. aliaque, quæ sangvinem supprimunt, atque coercent. Ita quidem curare vulgo videas hæmoptoen; Quod tamen prudentiores medici parum probant, tum quod minus profint, tum quod sæpius plurimum nocuisse compertum sit. Cujus rei elegans exemplum relatam legimus apud Forestum,
ubi

ubi juvenis, hoc malo correptus a vi adstringentium suffocatione periit. Medicus enim imperitus emplastrum ex gypso, bolo, acacia, sanguine draconis toti pectori apposuerat, quo quidem sanguinis sputum coercitum fuit, sed brevi post ægrotans suffocatione extinctus est. Cujus rei ratio in promptu posita est. Emplastrum enim quod toti pectori impositum erat, musculos immobiles reddidit, eorumque fibras motrices ita constrinxit ac coarctavit, ut se movere, pectusque vel thoracem erigere & explicare non potuerint, quo factum est, ut materia in pulmonibus contenta eosdem opprefferit, adeoque suffocationem induxerit. Minus tuto etiam applicantur unguenta, oleaque adstringentia, quia poros & meatus cutis obstruunt & transpirationem valde impediunt, unde materia, quæ expiratione reddi debuisset remittitur, atque in cavitate pectoris accumulata pulmones coarctat, quo minus expandi & sanguis grumofus expurgari possit. Tutius est epithema *Pauli de Sorbait* hepatis & scroto applicandum, conficiturque ex pulv. bol. armen. terr. sigill. nitri. croco Mart. adstringent. aqua fabror. acet. rosac. vel hujus loco ceratum santalin. hepatis & lumbis apponit. l. c. Minus quoque nocent balnea & pediluvia ex centinodia, plantagine, burs. pastor. alchymilla rad. symphyt. rub. tinctor. alth. lil. albor. quæ quippe blande adstringunt & subinde aliquod levamentum attulisse visa sunt.

THES. XXIV.

Ita quidem se habet curatio hæmoptoes, quæ tamen pro varietate causarum & aliarum circumstantiarum varie institui debet. Quæ dum fiunt, victus ratio pariter habenda est, quæ si curam non adjuvet, tamen ut illam ne retardet, aut impediat. Quapropter fugienda erunt vina & potus calidi, cibi aromatibus conditi, vehementes corporis exercitationes, & motus animi, clamores, nisus in portandis oneribus, aliaque recuperandæ valetudini fraudi esse possunt. Proinde ægrotans vescatur jusculis avenaceis, aliisque cibis refrigerantibus & adstringentibus, præcipue lactuca, portulaca & similibus. Sumat præterea frequenti usu pulmenta ex farina pura oriza, amylo pane bis cocto, itemque pedes vitulinos & arietum, quibus quippe gelatina sanguinis augetur ejusque acrimonia contemperatur. Cunducunt etiam carnes columbarum, gallinarum, piscesque saxatiles & cancri fluviatiles, quæ quippe cuncta succo quodam glutinoso redundant. Quidam etiam magnificiunt gelatinam ex limacibus in aqua plantaginis sæpius lotis, postea decoctis in aqua & succo plantaginis, donec illa in aquam veluti solvantur, cujus unum vel alterum cochleare sæpius sumere jubent. Alii etiam addunt succum urticæ, quo omnino vis hujus gelatinæ multum augetur. Et hoc remedio duos hæmoptoicos sanatos esse commemorat *Burnetti Thesaur. med. pract. Tom. III. p. 13.* Multi delectantur ptisanis cum conserv. rosar. veteri,

teri, ante somnum forbendis, mane vero ovo forbili cum pulvere succini sumpto.

THES. XXV.

Nec minus potus conveniens eligi debet. Illa autem sit cerevisia tenuis chalybeata, vel decoctum rad. pentaphyll. aut tormentill. vel fantal. rubr. aut hordei, cui guttæ quædam Tinctur. fl. pap. rh. vel ros. vel bellid. aut essent. traumat. Hagendornii, vel Michaelis instillari possunt. Nec inutile erit vinum rubrum, aqua plataginis, vel chalybeata dilutum, præsertim si ægrotans virium inops sit, easque magna sanguinis profusione perdiderit. Hippocrates autem commendat mali punici vinosi succum, aqua dilutum, farina lentium simul inspersa. *Libr. 1. de morb. mul.* Habenda tamen quoque ratio loci est, in quo versatur ægrotans, & aer neque nimis calidus neque frigidus sit. Calidior enim respiratione ductus sanguinem rarefacit, ac vehementius exagitat, frigidior vero eundem condensat, ejusque motum compefcit, utrumque autem hæmoptoicis nocet. Alvus præterea quotidie officium suum faciat, quod si in eodem cessat, in jecto clystere blando stimuletur, sumto prius leni laxativo. Fortiora autem & acria purgantia fugere debemus, quia vehementer exagitant, sanguinemque in conceptaculis succutiunt, quo facile ruptiones vasorum, febres & alia mala produci possunt.

Vehemens enim purgatio sæpius convulsionem ac singultum excitat, quæ si supervenerint, mala sunt, secundum Hippocr. S. V. aph. 4.

THES. XXVI.

Atque hæc sunt, quæ pro temporis ratione & ingenii modulo de hæmoptoe exponere debui. Multa quidem fateor, supersunt, in quibus tantum abest, ut omnibus, & ne mihi quidem satisfecerim, quæ quoniam usu & experientia edoctus nondum sum, proinde ad experientiam reservo. Plura autem dicere instituti ratio prohibeat, nisi ut Deo omnipotento pro concessis viribus humillimas gratias persolvam; benevolum autem lectorem rogem, ut ea, quæ minus accurate exposita sunt, mihi ignoscat, & æqui bonique consulat.

F I N I S.

